

EEN ICONOGRAFISCHE STUDIE VAN HET BEUGELLEN IN DE NEDERLANDEN IN DE PERIODE 1300-1700

De beugelsport is een oude sport. Mogen we de geschiedschrijvers geloven, dan is dit balspel meer dan 600 jaar oud.

Eén van de eerste vermeldingen van het beugelspel komt uit de *Historia Leodiensis*, de geschiedenis van de stad Luik in 1331. Bij dit spel handelt het zich om een balspel waarmee met lamsachtige slegers houten ballen door een ring worden geslagen.

Een artikel van P.Jansen 'Adelige Stiftsdamen auf der BÜGELbahn' uit de *Heimatkalender des Selfkantkreises Geilenkirchen-Heinsberg (D) 1957* (p.83-85) vermeldt een dispuut tussen kloosterzusters in Thorn (Nederland) en hun abdis.

Die laatste heeft namelijk een speelveld laten aanleggen op het kerkhof, volgens de auteur van het artikel is dit een beugelbaan.

Dit is een interessant gegeven, omdat het jaar 1348 betreft.

Voor zover de informatie reikt, zou het hier gaan om één van de oudste jaarvermeldingen van het beugelen.

De auteur baseert zich op een Latijnse tekst (te vinden in: Habets, J. 1889, de archieven van het Kapittel des Hoogadellijke Rijksabdij Thorn, deel 1:217-218) waarin wordt gesproken van een balspel en waarvoor als plaatselijke naam 'schijfbaen' wordt opgegeven. Habets (1889) geeft in een voetnoot aan dat het Middelnederlandse 'schijven' overeenkomt met het tegenwoordige schuiven en voegt daaraan toe dat het vermoedelijk om een beugel-, kolf-, of kegelbaan gaat.

Misschien is het in het begin wel een spel dat voornamelijk door de adel wordt gespeeld.

Al snel wordt het populair en groeit het beugelen uit tot een echte volkssport.

In een Leidse keur uit 1454 en in een Tielse keur uit 1459 wordt het beugelen ook 'lepel' genoemd. De lepelvorm van de beugelplank geeft aanleiding tot deze benaming.

Pieter Brueghel toont dit duidelijk in zijn tekening 'Sint Joris kermis'.

De term beugelen komt als 'boghelen' al voor in de vroege gedrukte woordenboeken, zoals dat van Kilianus uit 1599.

Erasmus schrijft in zijn *samenspraken* over kinderspelen een afzonderlijke dialoog tussen Gaspar en Erasmus, twee jonge kerels die zich vermaken met een beugelspel.

In deze dialoog, waarin een beugelspel beschreven wordt nadat Gaspar aan Erasmus de wetten van het beugelspel heeft uitgelegd, is er sprake van een lijn, waarschijnlijk getrokken achter de ring evenwijdig aan de andere korte zijde, waarover de bol niet mag rollen.

Uit deze dialoog blijkt dat het spelterrein afgebakend is door lijnen. Erasmus noemt het beugelen 'ludere sphaera per annulum', en de plaats waar gebeugeld wordt het 'Sphaeristerium'.

Uit beschikbare literatuur wordt duidelijk, dat er al tenminste sinds de late Middeleeuwen wordt gebeugeld als vermaak voor spelers en toeschouwers.

Vrijwel alle auteurs verwijzen naar een verordening uit de stad Deventer uit 1485.

Daaruit blijkt dat het in bepaalde delen van die stad voortaan verboden is 'mitten cloet te schieten of dair te boegelen' (onder meer Fuchs en Simons 1975; Sagers 1900; Van der Ven 1944; Knubben 1955 en Smeets 1987).

Ook is een commentaar van Paus Pius II op het concilie van Basel in 1438, waarin sprake is van

Pieter van den Borcht, 1545-1608 kinderspelen, gravure